

Ба Шурои диссертациони 6D.КОА-012 назди
Донишгоҳи давлатии тиҷорати Тоҷикистон
(Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734061, ш.Душанбе,
кӯчаи Деҳотӣ, ½, www/ddtt.tj)

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ, номзоди илмҳои иқтисодӣ, и.в., дотсент Гадоев Амиршо Ҷурахонович ба диссертатсияи Кармышева Майсара Назруллоевна дар мавзӯи “Баланд бардоштани самаранокии истифодаи захираҳои меҳнатӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.12-Иқтисодиёти меҳнат.

Кармышева Майсара Назруллоевна дар мавзӯи “Баланд бардоштани самаранокии истифодаи захираҳои меҳнатӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои иқтисодӣ пешниҳод шудааст. Яке аз масъалаҳои муҳими мавзӯи таҳқиқшаванда, ташаккули муносибатҳои бозорӣ истифодаи самараноки захираҳои меҳнатӣ ва ҷалби онҳо ба соҳаҳои мухталифи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад. Мундариҷаи диссертатсия дар муқаддима аз 3 боб ва 9 зербоб, хулосаю тавсияҳо, рӯйхати адабиёт иборат аст. Матни диссертатсия дар 185 саҳифаи компютерӣ, аз ҷумла, 24 расм ва 29 ҷадвал оварда шудааст.

1. Мубрамияти мавзӯи диссертатсия.

Дар шароити муосир мубрамияти мавзӯи таҳқиқшаванда аз он иборат мебошад, зарурати таҳқиқи истифодабарии самараноки захираҳои меҳнатӣ дар иқтисодиёти миллӣ ва соҳаҳои он, ки вобаста аз афзоиши шуморавии захираҳои меҳнатӣ ва имкониятҳои истеҳсолии иқтисодиёти миллӣ васеъ мегардонад. Лекин, ба ин нигоҳ накарда дар аксарияти ҳолатҳо вазъияте ба назар мерасад, ки дар он афзоиши захираҳои меҳнатӣ бо васеъшавии имкониятҳои истеҳсолии мамлакат ва баландшавии сатҳи шуғлноқӣ ҳамради намебошад. Бинобар ҳамин, муаллиф қайд намудааст, ки ақидаи олимони оид ба васеъшавии автоматии имкониятҳои истеҳсоли аз ҳисоби афзоиши захираҳои меҳнатӣ ба пуррагӣ, ба воқеияти аслии иқтисодиёти муосири Тоҷикистон мувофиқат намекунад. Самараи мусбат аз афзоиши захираҳои меҳнатӣ метавонад ҳангоми мавҷудияти қобилияти соҳаҳои иқтисодиёти миллӣ барои таъмини онҳо бо ҷойҳои корӣ ва истифодабарии самараноки онҳо

ба назар мерасад. Табиатан захираҳои меҳнатӣ ҳамчун яке аз шартҳои васеъшавии такрористеҳсол мушоҳида карда мешавад. Бинобар ҳамин аз самаранокии истифодабарии онҳо, истифодаи оқилонаи иқтидори истеҳсоли баҳри ба даст овардани маҳсулоти ҳадди аксари имконпазир вобастагӣ дорад. Дар ин ҷода нақши асосиро бо баробари тавсифи миқдори таркиби сифатии захираҳои меҳнатӣ низ иҷро менамоянд.

Диссертатсияи Кармышева Майсара Назруллоевна муаррифии баланд бардоштани самаранокии захираҳои меҳнатӣ, ки бештар аҳолии аз ҷиҳати иқтисодӣ фаъоли мамлакатро ифода менамояд, пешниҳоди қувваи кориро ташкил мекунад, ки барои истеҳсоли молу хизматрасонӣ зарур мебошад, таълиф гардидааст.

Илова ба ин, дар илми иқтисодӣ ва амалия ақидае вучуд дорад, ки мувофиқи он байни захираҳои меҳнатӣ ва тараққиёти иқтисодӣ алоқамандии миқдори ва сифатӣ вучуд дорад ва ин алоқамандии миқдори дар афзоиши эҳтиёҷот ба омилҳои меҳнат, ҳангоми рушди иқтисодӣ ва коҳишёбии он дар давраи бӯҳрон инъикос меёбад. Инчунин мавҷудияти шумораи зиёди захираҳои меҳнатӣ дар иқтисодиёт барои тараққиёт ва ҷойгиркунии намудҳои меҳнатталаби истеҳсолот сабаб мешавад.

Дар кори диссертатсионии Кармышева Майсара Назруллоевна оид ба назардошти хусусиятҳои объективона асосёфтаи истифодабарии захираҳои меҳнатӣ муҳимият ва саривақтии таҳқиқот муайян карда шудааст. Азбаски дар доираи як диссертатсия тамоми соҳаҳои иқтисодиёти миллиро фаро гирифтани ниҳоят мушкил мебошад, бинобар ин дар таҳқиқоти диссертант, асосан ба истифодабарии самараноки захираҳои меҳнатӣ дар соҳаҳои саноат ва кишоварзии мамлакат, далели мубрамияти таҳқиқоти муаллиф мебошанд.

2. Навгонии илми таҳқиқот.

Дар кори диссертатсионӣ муаллиф аз таҳияи усулҳои таҳлил, баҳодиҳӣ ва такомули истифодабарии захираҳои меҳнатӣ дар муносибатҳои нави муосир пешкаш карда шудааст. Нуқтаҳои асосие, ки навгонии диссертатсияро ифода менамоянд, муайян гардидааст:

- таносуби истиллоҳҳои “захираҳои инсонӣ”, “иқтидори меҳнатӣ”, “сармои инсонӣ” ва “захираҳои меҳнатӣ” кушода дода шудаанд: захираҳои инсонӣ бе шубҳа ҷамъи шумораи аҳолии мамлакатро дар назар дорад, ки боигарии миллатро инъикос менамояд; иқтидори меҳнатӣ дар сатҳи корхонаи алоҳида муқаррар карда мешавад, зеро ин мафҳум ҳосили зарби шумораи меҳнати истифодашаванда ва вақти кориро ифода менамояд; сармои инсонӣ бевосита бо ташаккулёбии қобилиятҳои

гуногуни одамон алоқаманд аст; захираҳои меҳнати шумораи аҳолии аз ҷиҳати иқтисодӣ фаъоли мамлакатро ифода карда, ҳамчун нишондиҳандаи захиравӣ (дар лаҳзаи муайяни вақт) муқаррар карда шуда, қобилияти иштирок дар ҷараёни такрористехсоли ҷамъияти дар фосилаи давраи муайян доранд ва ё бо сабабҳои гуногун муваққатан иштирок намеkunанд (дар шароити муайян тайёранд ба истеҳсолоти ҷамъияти ҷалб карда шаванд), инчунин бо нишондодҳои миқдорӣ ва сифатии тавсиф карда мешаванд;

- нишондиҳандаҳои истифодабарии самараноки захираҳои меҳнати дар доираи корхона, соҳа, минтақа ва иқтисодиёти миллӣ муайян ва пешкаш карда шудаанд, ки истифодабарии онро дар асоси муносибатҳои захиравӣ, хароҷоти, арзишӣ, интиҳой ва чандирнокӣ дар назар дошта, имконияти қабули қарорҳои сифатан ва ҳаматарафа дурустро дар сатҳи корхонаҳо, соҳаҳо, минтақаҳо ва иқтисодиёти миллӣ фароҳам меоваранд, бинобар ҳамин ба ин нишондиҳандаҳо аҳамияти хоса зоҳир кардан зарур аст, зеро чунин муносибат баҳри истифодабарии самараноки захираҳои меҳнати равона карда шудааст;

- вобаста ба омӯзиши таҷрибаи кишварҳои хориҷӣ оид ба истифодабарии самараноки захираҳои меҳнати муқаррар карда шудааст, ки дар шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон бештар таҷрибаи кишварҳои Хитой ва Ҷопон бо дарназардошти ба инобат гирифтани хусусиятҳои миллӣ афзалтар ба ҳисоб меравад, зеро дар ин кишварҳо захираҳои меҳнати ҳамчун омилҳои асосии таъминоти рушди иқтисодӣ баромад карда, диққати махсус ба баланд намудани ҳаҷми захира ва фаъолгардонии сармоя барои баланд намудани таҳассуснокии коргарон ва коркарди технологияҳои нав, баланд намудани салоҳиятнокии кормандон зоҳир карда мешавад, ки баланд намудани истифодабарии самаранокии меҳнат дар асоси баланд намудани дониш, малака ва қобилият таъмин карда мешавад;

- барои баҳо додани таъсири вазъи демографӣ ба ташаккули захираҳои меҳнати ҳисоб намудани коэффитсиенти ҳиссиёти тағйирёбии захираҳои меҳнатиро вобаста аз тағйирёбии шумораи аҳолии коркард карда шудааст, ки бузургии он метавонад дар ҳолати аз 1 калон (ба ҳиссиёти калони тағйирёбии шумораи захираҳои меҳнати вобаста аз тағйирёбии шумораи аҳолии шаҳодат медиҳад) ва аз 1 хурд (ба ҳиссиёти пасти тағйирёбии шумораи захираҳои меҳнати вобаста аз тағйирёбии шумораи аҳолии шаҳодат медиҳад) бошад, чунин коэффитсиент имкон медиҳад, ки новобаста аз тағйиротҳои меъёрҳои ҷудо намудани аҳолии ба аҳолии аз

синни қобили меҳнат калонтар ва чавонони то синну соли қобили меҳнат, таъсири омили демографӣ дуруст баҳогузорӣ карда шавад;

- дар асоси таҳлили эмпирикӣ бо истифода аз усули сабабӣ-оқибатӣ, бо мақсади бартараф намудани сабабҳои пурра истифода нашудани захираҳои меҳнатӣ дар иқтисодиёти миллӣ истифодаи саноатикунони шуғли захираҳои меҳнатӣ муқаррар карда шуда, дар ин росто исбот карда шудааст, ки васеъшавии ҳаҷми истеҳсолоти саноатӣ метавонад ба коҳишҳои муҳимтари меҳнатӣ ва истифодаи самараноки захираҳои меҳнатӣ дар иқтисодиёти миллӣ мусоидат намояд, зеро дар бахши саноати миллӣ имкониятҳои истифоданашудаи калон вучуд доранд, ки ғайрибардорони онҳо қобилият дорад, захираҳои меҳнати баризофаро ҷалб намудан баҳри баланд намудани сатҳи шуғлноки бо дарназардошти нишондодҳои маҳсулоти интиҳии меҳнат ва чандирнокии барориш аз рӯи меҳнат барои рушди самараноки иқтисодиёти кишвар ва баланд намудани сатҳи зиндагонии аҳоли мусоидат намояд;

- самтҳои афзалиятноки инкишофи касбии захираҳои меҳнатӣ муайян карда шудаанд, ки чунин равандҳоро фарогир мебошад: таъминоти сифати баланди хизматрасониҳои таҳсилоти аз тарафи муассисаҳои таҳсилоти миёна ва олии касбӣ; омода намудани мутахассисон дар муассисаҳои таълимӣ бо дарназардошти эҳтиёҷоти соҳаҳои мухталифи иқтисодиёти миллӣ; фаро гирифтани аҳолии бо шуғл машғулнабуда барои омӯзиши касбҳои мухталиф дар доираи омодакунӣ ва аз навтайёркунии кадрҳо дар муассисаҳои таълимӣ дар муддатҳои кӯтоҳтарин; ҳангоми омодакуни мутахассисон ба инобат гирифтани талаботи бозори меҳнат ва хусусиятҳои соҳаҳои алоҳидаи иқтисодиёти миллӣ; омодакунии мутахассисони сатҳи гуногун (маълумоти миёнаи махсус ва маълумоти олии) бо дарназардошти супоришҳои кордихандагон ва дар ин самт ҳамгироии муассисаҳои таҳсилоти касбӣ бо истеҳсолкунандагон;

- муқаррар карда шудааст, ки афзоиши маҳсулнокии меҳнат дар асоси паст намудани меҳнатгунҷоиши истеҳсолот, азнавкунии фондҳои истеҳсолӣ ва таҷдиди онҳо бо дарназардошти пешрафти илму техника, ҷорӣ намудани технологияҳои муосир ба ҷараёни итсеҳсолот ва ниҳоят беҳтаргардонии ташкили истеҳсолот, беҳтар гардидани истифодабарии вақти корӣ, яъне тақомули меъёргузори меҳнат, коҳишҳои истифодабарии ғайриоқилонаи вақти корӣ ва бартараф намудани шахшавии истеҳсолот, мутобикаткунии маҳсулоти интиҳии меҳнат бо сатҳи музди меҳнати миёнаи пардохтшудаи коргарони кироя, ва

истифодабарии оқилонаи захираҳои меҳнатӣ бо дарназардошти коҳишёбии ҳайати маъмурӣ ва тақсимооти самараноки ӯҳдадориҳо, паст намудани ҳиссаи кормандони ёрирасон, коҳишдиҳии ҳайати кормандони хизматрасон ва фирори кадрҳои баландихтисос, таъмин карда мешавад.

Дар баробари ин, зарурати истифодаи истифодаи самараноки захираҳои меҳнатӣ дар иқтисодиёти миллӣ ва соҳаҳои он таҳқиқоти дақиқу асосноки илмиро талаб намуда, равшан намудани мушкилотҳои соҳа ва коркарди механизми аз ҷиҳати илмӣ асоснокшудаи ҳаллу фасли онҳо, ба рушди самаранок ва устувори соҳа мусоидат менамояд.

3. Дараҷаи дурустии натиҷаҳо.

Муаллиф мавзӯи таҳқиқот, мақсад ва вазифаҳои онро вобаста ба нақшаи мантиқии диссертатсия муайян карда, методикаи он дар таҳқиқоти олимони соҳа асосёфта, дар таҳлили омилҳои баланд бардоштани истифодаи захираҳои меҳнатӣ истифода намудааст.

Диссертатсияи Кармышева М.Н. асари мукаммали илмӣ буда, масъалаҳои дар он гузошташударо ҳал менамояд ва ба хулосаҳои мушаххаси назариявӣ оварда мерасонад.

4. Арзёбии мазмуни диссертатсия ва мукаммалии он.

Мундариҷаи диссертатсия дар муқаддима, се боб, хулоса ва замима оварда шудааст.

Мақсад ва вазифаҳои ба миён гузоштаи диссертант амалӣ гардида, ҳуди диссертатсия дар ин бобат пурра ба анҷом расидааст ва дар он ягонагии дохилӣ ҳос аст.

Дар муқаддима мубрамияти мавзӯи таҳқиқот асоснок шуда, дараҷаи омӯзиши масъалаи баррасишаванда ошкор гардидааст.

Ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқот ташаккул ёфта, навоариҳои илмӣ ва арзиши амалии кор муайян гардида, объектҳо ва усулҳои таҳқиқот низ нишон дода шудааст(С.4-16).

Дар боби аввали диссертатсия “Асосҳои назариявии истифодаи самараноки захираҳои меҳнатӣ” аз ҷониби муаллиф дар зербоб оид ба табиати иҷтимоӣ-иқтисодии захираҳои меҳнатӣ, нишондиҳандаҳои асосии истифодаи самараноки захираҳои меҳнатӣ ва таҷрибаи хориҷии истифодаи самараноки захираҳои меҳнатӣ тавсиф дода шудааст(С.17-62).

Дар боби дуввуми диссертатсия “Вазъи истифодабарии захираҳои меҳнатӣ дар соҳаҳои иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон” дар зербоб омилҳои ташаккулёбии захираҳои меҳнатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳлили истифодабарии захираҳои меҳнатӣ дар иқтисодиёт ва

баҳодихии нишондиҳандаҳои истифодаи захираҳои меҳнатӣ маълумоти мушаххас гирд оварда шудааст(С.63-114).

Дар боби сеюми диссертатсия “Самтҳои асосии баланд бардоштани истифодаи захираҳои меҳнатӣ” дар зербоб таҳлил ва пешниҳоди инкишофи касбии захираҳои меҳнатӣ дар шароити муосир, самтҳои асосии баланд бардоштани ҳосилнокии захираҳои меҳнатӣ ва такмили низоми танзими давлатии истифодаи захираҳои меҳнатӣ аз ҷониби диссертант таҳқиқу таҳлил гардидааст(С.115-165).

Дар хулосаҳои бобҳо ва хулосаи натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсия бо дастрасии таҳлили бобҳо ва тавсияҳои мушаххас ҷамъбаст карда шудааст.

Дар хулосаи диссертатсия унвонҷӯ дар ҳаҷми 9 банд нуқтаҳои асосии таҳқиқоти ҳешро натиҷагирӣ намудааст, ки илмиву мантиқӣ буда, мӯҳтавои диссертатсияро фаро мегиранд ва хусусияти навгонӣ доранд. Ҳамзамон, вобаста ба ҳар як банди хулоса оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқ тавсияҳо пешниҳод гардидааст, ки барои истифодаи амалӣ муфид буда, ба рушду равнақи соҳаи иқтисодӣ дар Тоҷикистон нигаронида шудаанд, ки ба пешниҳодҳо аз хусусияти амалӣ доштани диссертатсия дарак медиҳанд(С.166-173).

5. Арзёбии аҳамияти натиҷаҳои бадастомада.

Аҳаммияти илмӣ ва назариявӣ дар кори диссертсионӣ ифода ёфтааст, ки муқаррарот ва хулосаҳои асосии он барои истифодаи амалияи тамоми иқтидорҳои соҳаҳои хоҷагии халқ барои истифодабарии самараноки захираҳои меҳнатӣ дар шароити амалигардонии барномаҳои давлатии тараққиёти иҷтимоӣ-иқтисодӣ ифода меёбад.

Натиҷаҳои назариявӣ, методӣ ва амалии ба дастовардашудаи таҳқиқоти диссертационии тақризшаванда дар ҷараёни таълим барои омода намудани бакалавр, магистрон ва докторантон, барои хондани фанҳои махсус, ба монанди “Бозори меҳнат”, “Идоракунии кормандон” ва дигарҳо истифода кардан мумкин аст.

6. Нашри мақолаҳои интишорнамуда дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ, натиҷаҳо, тавсия ва хулоса.

Мақолаҳои интишорнамудаи муаллиф, ки миқдоран 8-то мебошанд, ки аз ин 5-тоаш дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъб расидаанд, ки асоси мундариҷаи диссертатсияро инъикос мекунанд.

Интишороти муаллиф дар маҷаллаҳои илмӣ нашр гардида, эътимоднокии таҳқиқотро тасдиқ менамоянд. Хулосаву тавсияҳо ва натиҷаҳои таҳқиқоти назариявии муаллиф бо истифодаи усулҳои муосири таҳқиқотӣ асоснок карда шудааст.

Диссертант вазифаҳои дар наздаш гузошташударо бо муваффақият иҷро намудааст.

7. Мутобиқати автореферат ба мазмуни диссертатсия.

Мазмуни диссертатсия, нашри он ва автореферат ба ихтисоси 08.00.12 – Иқтисодиёти меҳнат мувофиқат мекунад.

8. Мулоҳизаҳо оид ба мазмуни диссертатсия ва ороиши он.

Дар диссертатсия як қатор эродҳо мавҷуд аст:

Бо вучуди ин комёбиҳо, дар диссертатсия баъзе эродҳо ба мушоҳида низ расид, ки ба назар гирифтани онҳо аз аҳаммият холи нахоҳад буд, аз ҷумла:

1. Дар расми 1.2. муаллиф омилҳои ба ҳосилнокии меҳнат таъсиррасонро нишон додааст, вале шарҳу тавзеҳи пурраи ин омилҳо дода нашудааст.

2. Ба андешаи муаллиф дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҷодаи истифодабарии захираҳои меҳнати афзуншаванда дар истеҳсолоти ҷамъиятӣ ҳолати ногувор ба назар мерасад (С.82.). Нуқтаи назари диссертант асоснок карда нашудааст.

3. Дар диссертатсия зикр шудааст, ки таҳлили маълумоти ҷадвали 2.7 ва расми 2.5 собит менамояд, ки дар солҳои охир самаранокии истифодабарии захираҳои меҳнатӣ дар кишвар рӯ ба беҳбудӣ намуда, афзоиши мутасилро нишон дода истодааст. Боиси таъкид аст, ки ба чунин афзоиш нигоҳ накарда, истифодаи захираҳои меҳнатӣ тақомули минбаъдаро тақозо менамояд. Андешаи муаллиф баҳсбарангез аст?

4. Дар диссертатсия аз ҷониби муаллиф бояд анкета-пурсишнома нисбати вазъи имрӯзаи истифодабарии захираҳои меҳнатӣ гузаронида шуда, дар асоси он ягон механизми муайян таҳия мегардид.

5. Дар қисмати хулосаву тавсияҳо баъзе нуқтаҳои назар ва андешаҳои муаллиф баҳсталаб мебошанд.

Бояд тазаккур дод, ки эроду тавсияҳои зикршуда ба сатҳи баланди илмию амалии таҳқиқоти мазкур таъсири манфӣ намерасонад ва метавонанд аз ҷониби муаллиф зимни таҳқиқоти минбаъда ба инобат гирифта шаванд.

9. Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия ва мутобиқати он ба меъёрҳои «Низомнома дар бораи тартиби додани унвонҳои илмӣ».

Дараҷаи илмӣ, назариявӣ, методӣ ва амалии кори диссертатсионӣ баланд буда, ба талаботи «Низомнома дар бораи тартиби додани унвонҳои илмӣ» ҷавобгӯ мебошад.

Диссертатсияи Кармышева Майсара Назруллоевна дар мавзӯи «Баланд бардоштани самаранокии истифодаи захираҳои меҳнатӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)», ба талаботи меъёрҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон омода гардида, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи унвони илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.12 – Иқтисодиёти меҳнат сазовор мебошад.

Муқаризи расмӣ:

номзади илмҳои иқтисодӣ, и.в. дотсенти
кафедраи иқтисодиёти байналмилалӣ
Донишгоҳи технологии Тоҷикистон

Гадоев А.Ч.

Суроға: Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734061,
ш. Душанбе, кӯчаи Н.Қарабоев 63/3,
Донишгоҳи технологии Тоҷикистон
Тел.: +992 (37) 234-79-87
E-mail: amirsho.gadiev@mail.ru

Имзои номзади илмҳои иқтисодӣ, и.в., дотсент Гадоев Амиршо
Ҷураҳоновичро тасдиқ менамоям.

Сардори шуъбаи кадрҳои Донишгоҳи
технологии Тоҷикистон

Бухориев Н.